

Lev Prchala a meziválečná československá branná moc

PAVEL ŠRÁMEK

Lev Prchala se po příjezdu do vlasti v srpnu 1920 k právu, které studoval před první světovou válkou, již nevrátil. Zůstal u kariéry vojáka a vstoupil do československé branné moci, ve které zůstal v aktivní službě až do jejího zániku v roce 1939. Strávil v ní téměř 19 let, během kterých zastával jedny z nejvyšších postů v její hierarchii a dosáhl nejvyšší možné vojenské hodnosti.¹

Krátce po svém zařazení do československé branné moci byl Lev Prchala koncem září 1920 v hodnosti plukovníka pěchoty vyslán do Francie, aby si doplnil vojenské vzdělání. Nejprve byl ale přidělen k československé misi na mírové konferenci v Paříži. Po skončení této mise studoval od 1. listopadu 1921 na pařížské Vysoké škole válečné a studium úspěšně ukončil v září 1923 s prospěchem velmi dobrým. Velitel válečné školy generál Julien Dufieux o něm napsal: „Velmi inteligentní. Přišel s dobrým základem a jistými zkušenostmi, studium na válečné škole sledoval bez obtíží a dosáhl velmi dobrého úspěchu ve všech oborech. Zdravého úsudku, rozhodný. Velmi pracovitý. Velmi schopný důstojník.“²

Po absolvování válečné školy byl Lev Prchala zařazen mezi důstojníky generálního štábu a jako plukovník generálního štábu ustanoven 27. září 1923 velitelem 1. horské brigády v Ružomberoku. Jeho nadřízený zemský vojenský velitel francouzský generál Claude Spiré ho v létě 1924 označil za důstojníka vykazujícího velickou čilost fyzickou i intelektuální, který docílil velmi dobrých výsledků. Navrhl jmenovat Prchalu generálem, k čemuž zanedlouho došlo, když byl dekretem prezidenta z 31. prosince 1924 jmenován s účinností od 28. října 1924 brigádním generálem (dobově generálem V. hodnostní třídy). Dnem 15. září 1925 byl ustanoven velitelem 12. pěší divize v Užhorodu, které do té doby velel francouzský generál Pascal Castella současně zastávající funkci zemského vojenského velitele.

Od zmíněného 15. září 1925 došlo k oddělení obou funkcí a Lev Prchala se tak stal plnohodnotným velitelem užhorodské divize, přičemž mezi tehdejšími dvacíti veliteli pěších divizí byl věkově nejmladší. Na Podkarpatské Rusi strávil v čele 12. pěší divize šest let. Po celou tuto dobu byl jeho přímým nadřízeným zemský vojenský velitel divizní generál Josef Šnejdárek, který v pravidelných ročních hodnoceních oceňoval z odborného hlediska Prchalovu energičnost a útočnost, upozorňoval ale také na některé nedostatky. Například v září 1927 o něm napsal:

1 K osobě Lva Prchaly – FIDLER, Jiří (ed.): *Československá generalita – Biografie – Armádní generálové 1918–1938*. Historický ústav Armády České republiky, Praha 1995, s. 47–49. FIDLER, Jiří: *Generálové legionáři*. BOOKS, Brno 1999, s. 234–255. NĚMEČEK, Jan: Armádní generál Lev Prchala a čs. odboj v Polsku. *Historie a vojenství*, 1994, roč. 43, č. 3, s. 107–132.

2 *Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv* (dále jen VÚA-VHA), Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Lev Prchala.

„V řešení taktických otázek jeví značnou útočnost. Rozhodnutí tato ale jsou často nedostatečně rozmyšlena a prohloubena a stávají se takto hazardními. V provedení energický. Má dobrý vliv na výcvik. Výcvik jemu svěřené divize velmi dobrý.“³

V následujícím roce se Lev Prchala dočkal povýšení, když byl dekretem prezidenta z 4. května 1928 povýšen s účinností od 1. května téhož roku na divizního generála. Ze čtrnácti takto povýšených brigádních generálů byl opět věkově nejmladší. Věnoval se i vzdělávací činnosti, v jejímž rámci měl v roce 1930 v Praze v Kurzu pro vyšší velitele přednášku o německé ofenzivě na západní frontě na jaře 1918. Tato přednáška později vyšla i knižně pod názvem *Jarní bitva ve Francii v březnu 1918*.⁴

Se svou divizí se Prchala každý rok účastnil závěrečných cvičení, kde jí byla pravdivelným protivníkem 11. pěší divize z Košic. Vyvrcholením se stala závěrečná cvičení v září 1930 v prostoru Levoče, kterých se účastnili prezident Tomáš G. Masaryk, předseda vlády František Udržal, ministr národní obrany Karel Viškovský nebo francouzský maršál Franchet d'Espèrey. Prchala, který velel modré straně, si při cvičeních počínal aktivně a útočnou činností donutil červenou stranu k ústupu.⁵ V posledním hodnocení v září 1931 jeho schopnosti ocenil již zmíněný armádní generál Josef Šnejdárk takto: „Výtečný velitel divize. Jemu podřízená jednotka jest velmi dobře vycvičená a velmi dobře spravována. V řešení taktických situací velmi útočný a houževnatý. Velmi nadaný. Velel během všech závěrečných cvičení své divizi a své skupině velmi dobře. Celkový úspěch výtečný.“⁶

Generál Šnejdárk Prchalu současně označil za vhodného k zastávání vyšších velitelských funkcí. Stejný názor měl také náčelník Hlavního štábu armádní generál Jan Syrový a Lev Prchala byl zanedlouho vybrán do znovuobnovené funkce podnáčelníka Hlavního štábu branné moci, tedy přímého zástupce náčelníka Hlavního štábu. Nejprve byl jmenován 30. září 1931 zatímním a 31. prosince 1931 pak definitivním podnáčelníkem Hlavního štábu. Čtrnáctideník Svazu československého důstojnictva *Důstojnické listy* při této příležitosti zhodnotil jeho působení v Užhorodu a napsal: „Kdo přišel od 12. divize, každý mile vzpomínal na svého velitele a třeba to bylo daleko na východě, rád se vracel opět k 12. divizi. Divizní generál Prchala byl vždy kamarádem všech svých důstojníků, proto se s ním velmi neradi loučili jak důstojníci a legionáři, tak občané Užhorodu i celé Podkarpatské Rusi.“⁷

Nástupem na místo podnáčelníka Hlavního štábu se Lev Prchala stal ve svých 39 letech třetím nejvyšším funkcionářem československé branné moci po generálním inspektorovi a po náčelníkovi Hlavního štábu. Aktivně se zapojil do řešení otázek obrany státu, přičemž byl přesvědčen, že hlavním potenciálním nepřítelem je Německo a že je třeba zajistit spojenectví s Polskem. V roce 1932 se dvakrát se-

3 VÚA-VHA, Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Lev Prchala.

4 PRCHALA, Lev: *Jarní bitva ve Francii v březnu 1918*. Vojenský ústav vědecký, Praha 1933.

5 Šifra rl: Manévry na východním Slovensku. *Lidové noviny*, 5. 9. 1930, č. 447, s. 3. Šifra sa: Manévry na východním Slovensku. *Lidové noviny*, 6. 9. 1930, č. 449, s. 3.

6 VÚA-VHA, Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Lev Prchala.

7 Divisní generál Lev Prchala. *Důstojnické listy*, 24. 12. 1931, č. 51, s. 5.

Generál Lev Prchala 30. listopadu 1933 v Košicích s generálem Ludvíkem Krejčím (po jeho pravici), po kterém převzal funkci zemského vojenského velitele *Zdroj: Archiv Marie Žižkové*

Přijetí generálů prezidentem T. G. Masarykem 27. dubna 1934 na Pražském hradě, kterého se zúčastnil také generál Lev Prchala (čtvrtý zleva) *Zdroj: Archiv Marie Žižkové*

šel s polským vojenským atašé v Praze podplukovníkem A. Czerwińským a jednal s ním o spolupráci obou zemí. Při prvním setkání v únoru uvedl, že Československu i Polsku hrozí největší nebezpečí ze strany Německa, což by mělo vést k vzájemné politické a vojenské spolupráci. Navrhoval proto vedle již probíhající spolupráce ve zpravodajské oblasti potvrzení závazků týkajících se vzájemného spojení, navázání přímých kontaktů mezi zástupci obou armád a také spolupráci na poli operačním spočívající v tom, že by obě armády ve svých plánech zohlednily činnost té druhé. Téma operační spolupráce rozvedl na druhém setkání v dubnu, kdy mimo jiné uvedl, že Československo by mohlo v případě války Německa s Polskem vázat německé síly ve Slezsku. Dále vyslovil názor, že vojáci v obou zemích by měli začít studovat možnou spolupráci v případné válce s Německem a nečekat na rozhodnutí politiků.⁸

Jako podnáčelník Hlavního štábu se stal jedním z členů v prosinci 1932 zřízeného Armádního poradního sboru, jehož úkol spočíval v projednávání zásadních otázek organizace armády, jejího výcviku, mobilizace, operačních a nástupových plánů, výstroje a výzbroje, výběru vyšších velitelů apod. Lev Prchala se věnoval i reorganizaci armády, kterou v té době řešilo operační oddělení Hlavního štábu, a připravil její vlastní návrh. Ten nakonec neprošel a přednost dostal návrh operačního oddělení.⁹ Náčelník Hlavního štábu armádní generál Jan Syrový jeho působení ocenil slovy, že je velmi inteligentní a nadaný, pilný, svědomitý a rozvážný, iniciativní a že se ve své funkci rychle zapracoval.¹⁰

V roce 1933 se začal hledat nový náčelník Hlavního štábu, který by provedl reorganizaci československé branné moci a připravil ji na budoucí válečné střetnutí. Jednou z možností, které se nabízely, bylo jmenovat náčelníkem Hlavního štábu dosavadního podnáčelníka. Tato možnost nakonec zůstala jako jediná, a protože s ní souhlasil i ministr národní obrany Bohumír Bradáč, zdálo se, že Lev Prchala se stane novým náčelníkem Hlavního štábu.¹¹

Koncem února 1933 se ale na velitelství divize v Hranicích přihlásil bývalý zaměstnanec firmy Optimit v Odrách Gustav (Augustin) Andrýsek a vypověděl, že tato firma dodává armádě vadný materiál, zaměstnává státně nespolehlivé lidi a doporučuje ji generál Lev Prchala. Dále uvedl, že o dění ve firmě rozhoduje obchodník Bruno Böhm, vedoucí Deutsche National-sozialistische Arbeiterpartei (DNSAP) v Odrách a manžel Prchalovy sestry Gisely, a že členem oderské DNSAP je Prchalův syn Ladislav. Šlo o poměrně závažná obvinění, protože proti DNSAP se za činnost proti republice chystal zásah a strana se raději sama rozpustila. Generál

8 KOŁAKOWSKI, Piotr: *Polsko-czechosłowackie kontakty wojskowe 1921–1938 w dokumentach wywiadu i dyplomacji II Rzeczypospolitej*. Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 2018, s. 240–248. BUŁHAK, Henryk: *Z dziejów stosunków wojskowych polsko-czechosłowackich w latach 1927–1936*. In: *Studia z dziejów ZSRR i Europy Środkowej*, sv. 11, Wrocław 1975, s. 114–116.

9 FETKA, Josef: *Československá válečná armáda 1918–1939*. Mladá fronta, Praha 2019, s. 37–38.

10 VÚA-VHA, Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Lev Prchala.

11 ŠRÁMEK, Pavel: Personální změny ve velení československé armády v roce 1933. In: PEŠEK, Jiří – TŮMA, Oldřich (eds.): *O dějinách a politice. Janu Křenovi k sedmdesátinám*. Albis international, Ústí nad Labem 2001, s. 28–30.

Generál Lev Prchala se sluchátky v květnu 1935 na cvičení československé a rumunské armády na Podkarpatské Rusi
Zdroj: Archiv Petry Stankovské

Generál Lev Prchala s generálem Ludvíkem Krejčím (uprostřed) a generálem Janem Syrovým (vlevo) na závěrečných cvičeních v srpnu 1935
Zdroj: Archiv Marie Žižkové

Prchala se k věci písemně vyjádřil pro zpravodajské oddělení Hlavního štábu. Rozhodně odmítl, že by někdy intervenoval ve prospěch firmy Optimit a že by jeho syn byl členem DNSAP. Připustil ovšem, že jeho švagr je skutečně místní vedoucí DNSAP, že s jeho rodinou udržuje občasné styky, a také, že syn Ladislav (tehdy třináctiletý) se bez jeho vědomí zapsal do německého turistického spolku v Odrách.¹²

V dubnu 1933 Lev Prchala podal na Gustava Andryška žalobu pro urážku na cti, stejný krok udělali také představitelé firmy Optimit. Případ projednával v srpnu 1933 okresní soud v Hranicích, před kterým žalovaný Andryšek trval na svých obviněních vůči firmě Optimit, ohledně generála Prchaly však vzal svá slova zpět a tvrdil, že uvedením jeho jména chtěl jen zjednat nápravu.¹³ Definitivní konec přineslo jednání soudu na konci října 1933, kdy Gustav Andryšek odvolal všechna svá tvrzení z února 1933 jako nepravdivá, zaplatil veškeré náklady a žalující následně stáhli žalobu zpět.¹⁴

Tato záležitost – bez ohledu na výsledek, který hovořil jasně v Prchalův prospěch – zásadně ovlivnila jeho další kariéru. Náčelník Hlavního štábu armádní generál Jan Syrový, který Prchalu před rokem označil za způsobilého stát se náčelníkem Hlavního štábu a navrhoval ponechat ho ve funkci, v září 1933 napsal: „Jeho povahové vlastnosti nedoporučují ho k vykonávání funkce v ústředním úřadě.“ Nadále sice na Prchalovi oceňoval jeho inteligenci, nadání, rozhled a vojenské vědomosti, současně mu však vytýkal neupřímnost, povídavost, snahu získat si přátele různými úsluhami a malou nestrannost.¹⁵ Za změnou názoru Syrového mohly být i další okolnosti, například nikdy neprokázané obvinění generála Prchaly ze spolupráce s německou rozvědkou, se kterým měl údajně přijít zpravodajský důstojník František Moravec.¹⁶

Novým náčelníkem Hlavního štábu se tak stal tehdejší zemský vojenský velitel v Košicích divizní generál Ludvík Krejčí. Příslušný dekret podepsali prezident Tomáš Garrigue Masaryk a ministr národní obrany Bohumír Bradáč 18. listopadu 1933. Lev Prchala měl odejít do Košic na místo Ludvíka Krejčího, a byl proto ustanoven 30. listopadu 1933 zatímním a 31. prosince 1933 definitivním zemským vojenským velitelem v Košicích.

12 VÚA-VHA, Vojenská kancelář prezidenta republiky 1919–1939, k. 6, čj. 21 Taj., zprávy o nacistickém švagrovi generála Lva Prchaly. K osobě Bruna Böhma viz *Kdo byl kdo v Říšské župě Sudety. Biografická příručka A–Z*. Státní oblastní archiv v Litoměřicích, Litoměřice 2008, s. 583.

13 Šifra jk: Plynové masky příčinou urážkového procesu. *České slovo*, 11. 8. 1933, č. 218, s. 3. Šifra kc: Řeči o firmě Optimit. *Lidové noviny*, 13. 8. 1933, č. 403, s. 8. Šifra jk: Dodávka plynových masek před soudem. *České slovo*, 1. 9. 1933, č. 239, s. 3. Státní okresní archiv Přerov (dále jen *SOkA Přerov*), Okresní soud Hranice, k. 919, inv. č. 1218, spis T 511/33. Za poskytnutí spisu děkuji PhDr. Jiřímu Lapáčkovi.

14 Šifra jk: Konec procesu o vojenských dodávkách. *České slovo*, 27. 10. 1933, č. 295, s. 3. Šifra kc: Dodávky Optimitu. *Lidové noviny*, 31. 10. 1933, č. 545, s. 8. *SOkA Přerov*, Okresní soud Hranice, k. 919, inv. č. 1218, spis T 511/33. Za poskytnutí spisu děkuji PhDr. Jiřímu Lapáčkovi.

15 VÚA-VHA, Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Lev Prchala.

16 TICHÝ, Oldřich: Z paměti zpravodajce. Poznámky k činnosti 2. oddělení a ke knize gen. Frant. Moravce. *Historie a vojenství*, 1990, roč. 39, č. 4, s. 121. FÁREK, František: *Stopy mizí v archivu...* Vyšehrad, Praha 1975, s. 174.

Generál Lev Prchala s generálem Sergejem Vojcechovským (uprostřed) a generálem Karlem Kutlvašrem (vlevo) asi v roce 1936

Zdroj: Archiv Marie Žižkové

Později po letech Lev Prchala vinil z událostí v roce 1933 tehdejšího ministra zahraničí Edvarda Beneše. Byl to však prezident Masaryk, kdo o novém náčelníkovi Hlavního štábu rozhodl. Podle zprávy vojenské kanceláře prezidenta Masaryk Prchalovu kauzu sledoval a v červenci 1933 ji zhodnotil takto: „Rozumí se, že protivníci budou politické strany švakrovy využívat proti němu, jak se de facto již děje; třeba si uvědomit, jak by ta agitace působila nejen politicky, nýbrž i v armádě, kdyby generál Prchala byl v jejím čele.“ Masaryk dále generálovi vyčítal, že měl vědět o zápisu syna do německého spolku a že se měl přesvědčit o případném spojení švagra s firmou Optimit.¹⁷ Jmenovat Prchalu na místo náčelníka Hlavního štábu tedy odmítl prezident z vnitropolitických důvodů, přičemž účast ministra Beneše nelze prokazatelně doložit ani vyloučit.¹⁸

Lev Prchala se koncem roku 1933 vrátil na východ republiky, byť ne do Užhořodu, ale do Košic a vojensky zodpovídal za celou Podkarpatskou Rus a východní Slovensko. Jednalo se o nejmenší ze čtyř zemských velitelství, i když jeho význam zvyšovala hranice se spojeneckým Rumunskem. Jako zemský vojenský velitel zůstal Prchala členem Armádního poradního sboru, a měl tak možnost vyjadřovat se k nejdůležitějším vojenským otázkám, například k organizaci armády za války. Dekretem prezidenta Edvarda Beneše z 5. března 1936 byl povýšen s účinností od 1. ledna téhož roku na armádního generála.¹⁹ V necelých 44 letech tak dosáhl nejvyšší vojenské hodnosti a stal se třetím nejmladším československým armádním generálem v meziválečném období.

Své vojenské schopnosti dokazoval Prchala mimo jiné při závěrečných cvičeních. V srpnu 1935 řídil závěrečná cvičení 11. a 12. divize na východním Slovensku, kterých se účastnilo asi 22 000 mužů. O rok později v srpnu 1936 ve východních Čechách na vůbec největších závěrečných cvičeních za účasti více než 100 000 mužů a četných domácích i zahraničních hostů včetně prezidenta velel jedné ze cvičících stran. Jeho síly od začátku energicky postupovaly vpřed a nutily druhou stranu ustupovat, jezdecké brigádě se dokonce podařilo vniknout do týlu protivníka.²⁰ Téhož roku na přelomu října a listopadu doprovázel jako zástupce československé

17 VÚA-VHA, Vojenská kancelář prezidenta republiky 1919–1939, k. 6, čj. 21 Taj., zprávy o nacistickém švagrovi generála Lva Prchaly. Přednosta vojenské kanceláře prezidenta republiky generál Silvestr Bláha napsal: „Prezident osobně rozhodnul o obsazení nejvyšších míst armádních. Potkal jsem ministra Bradáče v roce 1933 v předsíni v okamžiku, kdy šel navrhnout Masarykovi náčelníka štábu. Sdílel mi důvěrně, že má v deskách návrh na ustanovení generála Prchaly. Vyčkal jsem jeho odchodu a učinil mi toto prohlášení: Náčelníkem je ustanoven Krejčí.“ VÚA-VHA, Silvestr Bláha, k. 3, inv. č. 100, rozšířený referát.

18 PRCHALA, Lev: Jak to je. *Český boj za svobodu a demokracii*, 1. 11. 1949, č. 12, s. 3. V tomto vyjádření Prchala píše, že si ho prezident vybral jako náčelníka štábu a on sám se funkce vzdal, což ale neodpovídá dochovaným dokumentům (viz předchozí poznámka).

19 Podle přednosta vojenské kanceláře prezidenta republiky generála Silvestra Bláhy mu prezident při této příležitosti řekl, že si Prchaly cení jako dobrého generála. VÚA-VHA, Silvestr Bláha, k. 3, inv. č. 100, zápis o týdnu 1. až 7. 3. 1936.

20 ŠRÁMEK, Pavel: Závěrečná cvičení československé branné moci v letech 1922 až 1937. In: POLNAR, Stanislav – ŘEPA, Tomáš (eds.): *Ozbrojené síly a československý stát III*. Univerzita obrany, Brno 2022, s. 28, 35. ŠRÁMEK, Pavel: *Ve stínu Mnichova*. Mladá fronta, Praha 2008, s. 60–63.

branné moci rumunského krále Karla II. a prince Michala při jejich oficiální návštěvě Československa.²¹

Náčelník Hlavního štábu armádní generál Ludvík Krejčí v pravidelném ročním hodnocení popisoval Lva Prchalu jako dobrého vojáka s velmi dobrým vojenským vzděláním a schopnostmi a dobrého zemského vojenského velitele. Ohledně manévru v roce 1935 psal, že je řídil dobře, o manévrech v roce 1936 pak uvedl, že dobře velel své armádě. Současně Ludvík Krejčí opakovaně vyslovil názor, že Prchala není povahově pevný a samostatný v jednání. V září 1937 svůj posudek shrnul slovy: „Odbornou způsobilost má. Za bezvadnost povahy dosud ručit nemohu.“²²

V roce 1938 během mimořádných vojenských opatření v květnu a v září řídil Lev Prchala organizaci obrany hranic proti Maďarsku. Dne 20. září 1938 odjel s vybranými důstojníky na příkaz Hlavního štábu do Brna a po vyhlášení mobilizace se stal velitelem IV. armády s velitelstvím v Brně, která měla bránit jižní Moravu. Velení armády převzal 27. září 1938 a při té příležitosti vydal rozkaz pro podřízené jednotky, v němž uvedl: „Znaje dobře bojovou zdatnost a obětavého ducha velitelů i vojáků, jsem přesvědčen, že všichni splní svoji povinnost. Mějte důvěru, uhájíme naši rodnou zemi, povedu vás k vítězství naší spravedlivé věci.“²³ V hrozící válce čekala jeho armádu obrana před silnějším protivníkem, nevylučovalo se ale ani ofenzivní vedení boje.²⁴

V důsledku přijetí mnichovské dohody ale k válce nedošlo²⁵ a generál Prchala byl 4. října 1938 vyslán na Slovensko, kde 6. října převzal velení III. armády s velitelstvím v Kremnici, která zodpovídala za obranu hranic Slovenska a Podkarpatské Rusi. Před odjezdem z Brna se rozloučil slovy: „Odcházím na místo nového určení. Loučím se s podřízenými veliteli a vojsky, kterým jsem měl velet při obraně vlasti. Bohužel, nebylo nám umožněno bojovat a podat tak důkaz svého odhodlání položit životy za vlast. Věřím však, že naše armáda zůstane stále připravena hájit svatá práva našeho národa. Armádě zdar!“²⁶

Úkolem III. armády mělo být zabezpečení předání vybraných oblastí Maďarsku, situace se ale vyhrotila a došlo k řadě incidentů na zemi i ve vzduchu, při kterých maďarská armáda narušila československé území. Lev Prchala odeslal 15. říj-

21 Šifra šk: Dnes přijíždí král Carol II. *Lidové noviny*, 27. 10. 1936, č. 540, s. 1; J. V. král Carol II. na našem území. *Slovenský východ*, 28. 10. 1936, č. 250, s. 2.

22 VÚA-VHA, Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Lev Prchala.

23 VÚA-VHA, Velitelství Palacký, k. 6, inv. č. 299, rozkaz č. 1. Z velitelů celkem čtyř československých armád byl armádní generál Lev Prchala věkově nejmladší.

24 Náčelník štábu armády plukovník Alois Páral vzpomínal, že armáda byla připravena bránit jižní hranice, ale také útočit. PÁRAL, Bohuslav: *Plukovník generálního štábu Alois Páral (7. 4. 1892 – 17. 6. 1978). Paměti*. Šimon Ryšavý, Brno 2002, s. 18. Též ŠRÁMEK, Pavel: *Obrana hranic jižní Moravy na podzim 1938*. In: *Hranice na jižní Moravě a její obrana od doby římské*. Moravský zemský archiv v Brně, Brno 2008, s. 323–324.

25 Podrobnosti týkající se činnosti Lva Prchaly v průběhu mnichovské krize uvedl historik Eduard Stehlík ve svém referátu na semináři *Lev Prchala – hrdina ostouzený a zapomenutý* konaném v Praze 6. 12. 2023. Dostupné online na www.ustrcr.cz.

26 VÚA-VHA, Polní soudy v mobilizaci, vyšší polní prokurátor Neruda, rozkaz Nerudy č. 3.

na 1938 na Hlavní štáb zprávu o shazování letáků z maďarských letadel a žádal o diplomatický zákrok, přičemž upozorňoval, že při opakování bude proti těmto letounům zahájena palba.²⁷ Vše vyvrcholilo 25. října 1938, kdy na jihu Slovenska sestřelila maďarská stíhačka československý vojenský letoun. Když byl velitelem vojenského letectva generálem Jaroslavem Fajfrem vydán a vzápětí zase odvolán rozkaz umožňující československým vojákům střílet na maďarská letadla, Prchala 27. října 1938 marně protestoval a uváděl: „Toto nařízení promítnuté do praxe ubíjí ducha československého letectva na Slovensku a pozdvihuje morálku a výbojnost Maďarů. Za takových okolností nemohu já ani nikdo jiný odpovídat za odolnost ducha československého vojska na Slovensku a prosím, aby zvláštními směrnici mi byla dána možnost používat okamžitých odvetných opatření.“²⁸

K válce, tentokrát s Maďarskem, nakonec opět nedošlo a českoslovenští vojáci ustoupili. V Kremnici Lev Prchala působil do 14. listopadu 1938, kdy se na základě rozhodnutí armádního generála Ludvíka Krejčího přemístil do Bratislavy jako jeho zástupce u mezitím vyhlášené slovenské autonomní vlády. I nadále zůstal formálně velitelem III. armády, ale fakticky ho zastupoval divizní generál Hugo Vojta. Ještě před odchodem do Bratislavy ho oslovil ministr slovenské vlády Ján Lichner, zda by armáda byla ochotná převzít moc na Slovensku s podmínkou, že velitelem by musel být Slovák.²⁹

Po demobilizaci, zrušení velitelství III. armády a obnovení zemského vojenského velitelství se generál Lev Prchala stal od 15. prosince 1938 zemským vojenským velitelem v Bratislavě. Jeho působení za branné pohotovosti státu zhodnotil náčelník Hlavního štábu generál Ludvík Krejčí takto: „Ve velení armád projevoval iniciativu a odhodlanost. Má vlohy politicky se přizpůsobovat. V kritických dobách projevoval mnoho radikalismu. Způsobilý pro vyšší velení.“³⁰

Dne 16. ledna 1939 jmenoval nový česko-slovenský prezident Emil Hácha armádního generála Lva Prchalu ministrem autonomní vlády Karpatské Ukrajiny (bývalé Podkarpatské Rusi). Jmenování vyvolalo nesouhlas a protesty místních nacionalisticky orientovaných představitelů včetně předsedy karpátoukrajinské autonomní vlády Augustina Vološina. Prchalova pozice tak byla od samého počátku problematická. Přesto se snažil o zlepšení silničního spojení se zbytkem státu.³¹ Jmenování ministrem ho navíc fakticky postavilo mimo československou brannou

27 VÚA-VHA, Velitelství Palacký, k. 4, inv. č. 207, telegram z 15. 10. 1938.

28 VÚA-VHA, Velitelství Štefánik, k. 16, záznamy 26. 10. 1938, č. 318; záznamy 27. 10. 1938, č. 323. JOHN, Miloslav: *Československé letectvo v roce 1938*. Baroko & Fox, Beroun 1996, s. 140–142.

29 ČARNOGURSKÝ, Pavol: *14. marec 1939*. Veda, Bratislava 1992, s. 96, 99. *Zápisky generála Rudolfa Viesta (Exil 1939–1944)*. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Bratislava 2002, s. 53.

30 VÚA-VHA, Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Lev Prchala. Ze čtyř velitelů armád pouze dva (Lev Prchala a Josef Votruba) byli uznáni jako způsobilí pro vyšší velení.

31 Šifra ks: Stanovisko Prahy k Podkarpatsku. O jmenování generála Prchaly ministrem. *Lidové noviny*, 25. 1. 1939, č. 44, s. 3. Nutnost vojenské pomoci. *Lidové noviny*, 8. 2. 1939, č. 70, s. 4. KENNAN, George Frost: *Z Prahy po Mnichovu. Diplomatické zprávy 1938–1940*. Academia, Praha 2021, s. 124–125.

moc. Formálně sice i nadále zůstal zemských vojenským velitelem, funkci ale ve skutečnosti vykonával divizní generál Hugo Vojta.

Po změnách v karpátoukrajinské vládě 6. března 1939 prezident Hácha Prchalovo postavení formálně posílil, když ho jmenoval ministrem vnitra, financí a dopravy, ale v nové funkci Prchala vydržel sotva týden, neboť přišly dramatické události spojené s počátkem okupace českých zemí Německem, osamostatněním Slovenska, povstáním ukrajinských extrémistů, vyhlášením samostatnosti Karpatské Ukrajiny a útokem maďarské armády. Lev Prchala v noci z 15. na 16. března opustil Podkarpatskou Rus a přes Slovensko se vrátil do okupovaných českých zemí. Do bojů československých jednotek bránících se od 14. března maďarskému útoku se nezapojil, vydal pouze na základě nepřesných informací rozkaz k útoku na Maďary s cílem vytlačit je za hranice, který po ověření situace zase odvolal.³² Formální tečkou za Prchalovou službou v meziválečné československé branné moci se stalo propuštění ze služebního poměru k 30. září 1939 z důvodu její likvidace.

Na působení Lva Prchalý v československé branné moci se dochovalo několik zajímavých vzpomínek. Náčelník štábu zemského vojenského velitelství v Košicích plukovník Bohuslav Páral vzpomínal: „Velitelem tam byl generál Prchala, spolupráce s ním byla příjemná, práce tam bylo velmi málo, byli jsme tam pro válečné určení jako štáb armády, a tak jsme se bavili, jezdili po Tatrách, v létě s rodinou [...] V září jsem s generálem Prchalou přijel do Brna a připravovali jsme se na převzetí jihomoravské armády, konali inspekce v jižním pásmu Moravy a studovali možnosti obrany.“³³

Příslušník štábu VI. sboru v Košicích štábní kapitán František Urban ve svých vzpomínkách uvedl: „Setkával jsem se s generálem Prchalou téměř denně v rámci služebního styku, a tak jsem ho časem poznal i blíže. Po určitém období jsem vypožadoval, že generál Prchala byl založený silně nacionalisticky, což mě sice neudivovalo, ale při našich rozhovorech často přecházel na kritiku tehdejší vlády, především prezidenta Beneše, který byl současně nejvyšším velitelem branné moci. Při těchto našich besedách jsem později zjistil, že je úplným odpůrcem prezidenta Beneše a neschvaluje směr jeho politiky.“³⁴

Pozdější generál Vilém Sacher sloužící u rychlé divize v Bratislavě napsal: „Prchalou jsem poznal prostřednictvím svého tchána generála Vedrala, který pod ním sloužil jako velitel zemského dělostřelectva. Jednu dobu jsem ho vídal skoro denně v košické vinárně U dvanácti apoštolů. Vedle tchána se našich debat zúčastňoval i plukovník generálního štábu Vrzáček. Hovor se ponejvíc točil kolem čistě vojenských problémů, o politice se mluvilo málo. Prchalovi nebylo tehdy ani padesát let,

32 MAREK, Jindřich: Ústup čs. jednotek bojem z Podkarpatské Rusi v březnu 1939 očima vrchního styčného důstojníka. *Historie a vojenství*, 2019, roč. 68, č. 1, s. 73. HOLUB, Ota: Boje československé armády a jednotek stráže obrany státu na Podkarpatské Rusi (Karpatské Ukrajině) v březnu 1939. *Odboj a revoluce*, 1969, roč. 7, č. 5, s. 61.

33 PÁRAL, Bohuslav: *Plukovník generálního štábu Alois Páral*, s. 17, 18.

34 URBAN, František: *Můj osud. Dlhá cesta domov*. Magnet Press Slovakia, Banská Bystrica 2012, s. 23.

jeho úsudky měly švih a britkost. O Syrovém a Krejčím se vyjadřoval velmi ostře, především o jejich vojenských kvalitách. Pamatuji se však, že mě zaráželo, jak často uvádí své výroky slůvkem „já“, nebo „kdybych já“. Nedá se ovšem popřít, že Prchala měl na své okolí značný vliv a jako voják měl dobrý postřeh a úsudek. Podle mých tehdejších znalostí a názorů vojensky rozhodně předčil Syrového i Krejčího, ovšem povahově se jim vyrovnat nemohl. Byl označován za neupřímného, úskočného a přehnaně ctižádostivého.“³⁵

Lev Prchala byl nepochybně schopným vojenským odborníkem s velkým sebevědomím a velkými ambicemi. Meziválečná československá branná moc mu umožnila dosáhnout vysokých postů i nejvyšší možné hodnosti, byť on sám podle všeho mířil ještě výše. Potíže mu způsobily rodinné vazby na sudetoněmecké prostředí a také některé jeho výroky.³⁶

Vojenská služba mu ale vedle úspěchů přinesla také rozčarování v souvislosti s nominací na místo náčelníka Hlavního štábu, a především s událostmi na podzim roku 1938. Dvakrát zažil, nejprve se IV. armádou na jižní Moravě, poté se III. armádou na Slovensku a Podkarpatské Rusi, intenzivní přípravy k boji a pak ústup bez boje na základě rozhodnutí politiků, přičemž v druhém případě to byl ústup před jednoznačně slabším protivníkem. V obou případech proti tomu intenzivně, ale marně protestoval. Právě tyto okolnosti nepochybně Lva Prchalu poznamenaly a ovlivnily jeho jednání v dalších letech.

35 SACHER, Vilém: *Pod rozstříleným praporem, vzpomínky*. Naše vojsko, Praha 1991, s. 23.

36 Například štábního kapitána Františka Urbana se měl Prchala zeptat, co by říkal tomu, kdyby jednoho dne začali pochod na Prahu (URBAN, František: *Můj osud*, s. 23). Podle plukovníka Ferdinanda Silvestra prohlásil Prchala v listopadu 1938, že při posledním zájezdu do Prahy a během přijetí u prezidenta Beneše dostal takovou zlost, že už sahal po pistoli, aby ho zastřelil (VÚA-VHA, Vojenská kancelář prezidenta republiky 1945–1977, k. 3, inv. č. 228, zpráva plk. gšt. F. Silvestra o výrocih gen. Prchalý na podzim 1938).

PŘÍLOHY

1.

Zpráva polského vojenského ataše v Praze podplukovníka Andrzeje Czerwińskiego z 18. února 1932 o rozhovoru s generálem Lvem Prchalou³⁷

V návaznosti na zprávu L.18/32 z 11. ledna t. r. předkládám Panu generálovi průběh a obsah mého posledního rozhovoru s generálem Prchalou, zástupcem generála Syrového nepřítomného v Praze (je ještě v Ženevě).

Během dřívějších náhodných setkání generál Prchala stále zdůrazňoval svůj velký zájem o československo-polské vztahy, nedávno projevil přání podrobné domluvy na toto téma se mnou. Abych splnil jeho přání, včera jsem ho navštívil v Hlavním štábu.

Po společném potvrzení dobrých a stále bližších vztahů mezi polskou a československou armádou mi generál Prchala představil svůj všeobecný názor na současnou politickou situaci a také vlastní konkrétní návrhy, pokud jde o spolupráci polských a československých vojenských představitelů v současnosti. Názory a návrhy generála Prchaly, vyznívající mnohem méně fantasticky než v dopisu pana konzula Świerzbińskiego, uvádím v co nejpodrobnějším výtahu, seřazené v bodech I–II (politika–armáda).

I. Největší nebezpečí pro mír hrozí nyní ze strany Německa, které se nachází ve stadiu vnitřního kvasu, nebezpečného jak pro Československo, tak pro Polsko. Společné nebezpečí může naše státy postavit před nutnost velmi úzké spolupráce. V okamžiku nebezpečí se snadno zapomene na nejednou nás rozdělující „politické hlouposti“, můžeme však být postaveni před smutný fakt nepřipravené vojenské kooperace se všemi negativními důsledky improvizace.

Generál Prchala považuje za klíčové, aby vojenští představitelé obou zemí obrátili pozornost politiky na tuto věc a také ovlivňovali její odpovědné činitele směrem k upevňování politické spolupráce mezi našimi státy a k vytvoření základu pro užší vojenskou spolupráci již v době míru.

II. Armáda musí vycházet ze stavu politických vztahů, neměla by ale nečinně čekat na jejich formální povolení, které ostatně dříve či později musí přijít (bod I). Generál Prchala soudí, že v dnešní situaci již můžeme udělat řadu velmi důležitých přípravných prací, které si představuje následujícím způsobem:

37 *Polsko-czechosłowackie kontakty wojskowe 1921–1938 w dokumentach wywiadu i dyplomacji II Rzeczypospolitej*. Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 2018, s. 240–242.

1) Pokračování spolupráce našich zpravodajských oddělení – s tím, že by se neomezovala na výměnu informací, ale stále více šla směrem stálé zpravodajsko-rozvědné spolupráce.

2) Udržování aktuálního stavu našich závazků v oblasti spojení.

3) Osobní kontakty – nejen našich důstojníků (časté a početné zájezdy atd.), ale také odpovědných vojenských představitelů.

Při této příležitosti generál Prchala podotkl, že generál Syrový se v tomto roce chystá do Varšavy a bylo by velmi dobré, kdyby mohl využít této příležitosti k projednání řady otázek s příslušnými osobnostmi naší armády.

4) „Tichá operační spolupráce“ – v té formě, že oba naše státy by ve svých studiích vzaly v úvahu také spolupráci sousední armády – prozatím podle vlastních předpokladů, založených na snadno zřejmém zhodnocení vzájemných možností. V případě přechodu k přímé spolupráci v budoucnu by podobné studie prokázaly velkou službu.

Generál Prchala kladl na návrhy obsažené v bodech 3 a 4 zvláštní důraz.

5) Československý štáb ze své vůle zahájil akce směřující k většímu zájmu vlastní armády, zvláště důstojnického sboru, o polské záležitosti a také o potřebu spolupráce s námi; vojenské školy dostaly náležité pokyny – pražský Vojenský ústav vědecký zaměřil v nejbližší době svoji hlavní pozornost na Polsko (dosud se ve velké míře zajímal o Francii). Bylo by vhodné, kdyby polská strana věnovala více pozornosti Československu.

Během rozhovoru jsem se snažil ponechat generálu Prchalovi úplnou volnost – tak, aby měl z jeho strany převážně charakter přemýšlení nahlas v mé přítomnosti. Přátelská atmosféra, doprovázející tento rozhovor, situaci ulehčila. To, co jsem v nezbytném rozsahu a nezávazným způsobem uznal za vhodné ze své strany připojit, možno shrnout následujícím způsobem:

a) Hodnocení politické situace ve vztahu k německému nebezpečí jsem plně sdílel. Dále jsem připustil přípravy na naši spolupráci spíše na poli vojenském než politickém, přičemž jsem se snažil položit těžiště politických obtíží na českou stranu, což se nesetkalo s odporem.

b) Spolupráci v oblasti zpravodajství a spojení jsme spolu považovali za přirozený důsledek již přijatých závazků. Poznamenal jsem při této příležitosti, že výsledky posledních setkání našich zpravodajských orgánů fakticky míří ve směru popsaném generálem Prchalou.

c) Pokud se týká odpovědných vojenských představitelů a „tiché organizační spolupráce“ – shodně s přáním generála Prchaly jsem odpověděl, že obě věci ohlásím Panu generálu Gąsiorowskému. Prohlásil jsem při tom (podle instrukce L.6673/II.Inf.SO.TO z 26. ledna 1931), že nevidím problém v realizaci příležitostného soukromého setkání generála Syrového s šéfem našeho Hlavního štábu, prosil jsem jen o oznámení mi s předstihem data zamýšlené soukromé cesty generála Syrového do Varšavy.

Případné potřebné bližší podrobnosti rozhovoru ohlásím Panu generálovi ústně ve Varšavě – současně s prosbou o instrukce ohledně mé další role v záležitostech tvořících obsah zprávy.

Prozatím dodávám jen to, že logika myšlení generála Prchaly se zcela shoduje se způsobem přístupu generála Fauchera, šéfa francouzské vojenské mise v Praze, k problému česko-polské spolupráce. Názory generála Fauchera, tlumočené mi při různých příležitostech, jsem hlásil již v dřívějších zprávách. Úvahy ohledně role ministra Beneše v akci generála Prchaly jsem uvedl ve zprávě L.18/32.

2.

Zpráva polského vojenského atašé v Praze podplukovníka Andrzeje Czerwińskiego z 8. dubna 1932 o rozhovoru s generálem Lvem Prchalou³⁸

V souvislosti se zprávou L. 85/32 z 18. února 1932 a také ústní zprávou, podanou ve Varšavě 25. února t. r., hlásím Panu generálovi, že jsem předevčírem (6. dubna) hovořil dlouze s panem generálem Prchalou.

Po instrukcích, které jsem dostal ve Varšavě od pana generála, jsem nepovažoval za vhodné příliš spěchat s navázáním dalšího kontaktu s generálem Prchalou. Chtěl jsem, aby další setkání mělo spíše charakter náhodného dalšího kroku po dřívějším rozhovoru. Mimo to jsem čekal na návrat pana vyslance Grzybowského z Varšavy. Počítal jsem s možností získat od pana vyslance nové orientační informace – v důsledku jeho varšavských rozhovorů, kterých se, jak vím, účastnil také Pan generál.

S výše uvedeným vysvětlením jsem rád využil okolností jako: můj opožděný návrat do Prahy z důvodu nemoci, oslava jmenin pana Maršálka, služební zaneprázdnění a dovolená generála Prchaly, které mi dovolily odložit datum rozhovoru.

Sám rozhovor se točil v zásadě kolem těch samých témat, která jsem hlásil ve zprávě L. 85/32. Svoji dnešní zprávu omezuji na dvě z nich – vliv armády na politiku obou zemí a také tichou organizační [správně má být operační – pozn. aut.] spolupráci (bod I a II), protože zbývající témata byla probírána zběžně a jejich zmínění by nepřineslo nic nového do stavu věci známého panu generálovi. Na konci zprávy připojuji krátké osobní postřehy získané z posledního rozhovoru (bod III).

I. Armáda a politika

Generál Prchala v obecných rysech opakoval své předchozí úvahy. Ještě jednou silně zdůraznil společné německé nebezpečí pro Polsko i Československo, které je vidět již dnes ve formě diverze a propagandy přicházející z Berlína. Když hovořil o nutnosti polsko-československé spolupráce a také potřebě vyvíjet v tom směru nátlak na politiku ze strany armády, několikrát se zmínil o větším vlivu armády na

³⁸ *Polsko-czechosłowackie kontakty wojskowe 1921–1938 w dokumentach wywiadu i dyplomacji II Rzeczypospolitej*, s. 243–248.

politiku v Polsku než v Československu. Vycítil jsem v tom snahu přesunout iniciativu v celé záležitosti na naši stranu.

Ve svém vyjádření jsem shodně s pokyny Pana generála odpověděl na vývody generála Prchaly, v přesném shrnutí, takto:

„Naši odpovědní vojenští představitelé se snaží o to, aby politika – alespoň v nezbytné míře – brala v úvahu důležité potřeby armády. A z druhé strany polské ministerstvo zahraničních věcí se snaží rozumět a brát v přiměřené míře zřetel na vojenskou stránku politických otázek; platí to také ve vztahu k Československu. Tato vzájemná ochota porozumění u nás vytváří vskutku uspokojivé podmínky spolupráce politických a vojenských činitelů.

Odpovědné polské politické a vojenské kruhy však nevidí, že by československá zahraniční a vnitřní politika ve stejné míře respektovala zájmy vlastní armády. Potvrdil to do značné míry také generál Syrový ve své nedávné veřejné přednášce. Zřetelně o tom svědčí následující ne ojedinělé příklady:

1) Mnohokrát potvrzená vedoucí a finanční účast Berlína, včetně značného podílu německého Reichswehru v ukrajinské sabotážní akci na území našeho východního Malopolska. Od pana generála jsem právě uslyšel jasný názor, že německá vojenská diverzní činnost namířená proti jednomu z našich států ovlivňuje nepřímo bezpečnost druhého státu. V rozporu s tímto názorem československé ministerstvo zahraničních věcí nadále zachovává nepochopitelné stanovisko ve vztahu k ukrajinským aktérům německých diverzních akcí.

2) Dobré komunikační spojení je cenným prvkem mezinárodní spolupráce, také z vojenského hlediska. Československo má velmi dobře organizované komunikační vztahy s Německem, naproti tomu dělá potíže v podobných záležitostech s Polskem.

Ve světle výše uvedených vývodů a citovaných příkladů mohu konstatovat, že obtíže v navázání polsko-československé vojenské spolupráce jsou na straně Prahy, jejíž politika, pomíjejíc jiné oblasti činnosti, náležitě nerespektuje ani vlastní vojenské zájmy.“

Při formování mého stanoviska jsem se, ve shodě s názorem pana vyslance, snažil záměrně oslabit příliš nás zavazující názor generála Prchaly o značném vlivu naší armády na polskou politiku. Snažil jsem se spíše vyvolat dojem odpovídající spolupráce, založené na dobré vůli porozumění a respektování vzájemných potřeb vojenských a politických činitelů.

Generál Prchala přijal moje prohlášení s určitými rozpaky. Aniž by zkoušel polemizovat s mým stanoviskem, jehož správnost formálně potvrdil, snažil se zdůraznit obtížnou pozici československé armády ve vztahu k vlastním politickým činitelům a také velké úsilí armády směřující ke zlepšení současného stavu věci. Jeho vývody, které zakončil vyslovením naděje na úspěšnou změnu situace, a také apely ve směru nenechat se odradit dočasnými obtížemi je možné shrnout takto:

„U nás (v Československu) se skutečně armáda nesetkává s náležitým pochopením jejích politických zájmů. Je to systém ministra Beneše, který v zahraniční

oblasti jde umíněně po své linii, ne vždy pochopitelné pro armádu. Já osobně (generál Prchala) například nerozumím, proč ministr Beneš ve svých středoevropských kombinacích nezačal od přirozené snahy navázat v této oblasti spolupráci s Polskem.

Armádu ve vládě zastupují stále civilní osoby, podle vnitropolitické konstelace. Účast německých ministrů ve vládě a také příliš demokratické tendence společnosti a parlamentu zvětšují vnitřní potíže armády.

V dalším průběhu se budeme snažit získat porozumění politiky pro vojenské potřeby. Důkazy těchto snah československé armády je možné vidět na následujících příkladech:

a) nedávné veřejné vystoupení (přednáška) generála Syrového, který neváhal zaměřit pozornost československého veřejného mínění na nevhodný postoj společnosti k armádě, i když věděl, že to vyvolá bouři v tisku i parlamentu;

b) pokus o likvidaci německých hakenkreuzlerských organizací, podniknutý v poslední době ne bez tlaku vojenských činitelů;

c) současná snaha armády směřující k vytvoření užší rady obrany státu na podkladě vlády, po vzoru Francie a Polska.

Existují politické obtíže, není však třeba se tím nechat odradit, aby na nich zcela závisela vojenská spolupráce. Politika může podléhat změnám, ale shodnost polsko-československých vojenských zájmů zůstane trvalým prvkem a český štáb bude v dalším průběhu pracovat na tom, aby jeho postuláty byly více respektovány vlastní politikou.“

Výše popsanou výměnou názorů bylo vyčerpáno politicko-vojenské téma. Kvůli přesnosti hlásím Panu generálovi, že o přednášce generála Syrového jsem předložil zprávu L. 35/32 z 25. ledna t. r., rozpuštění hakenkreuzlerského „Volkssport“ jsem hlásil ve zprávě L. 127/32 z 21. března t. r. a dosavadní způsob řešení problémů obrany státu ve vládě (meziministerský výbor) jsem předložil ve studii L. 87/32 (bod III.2) z 22. února t. r. Další informace v záležitostech ad b) a c) podám podle jejich konkrétního vývoje.

II. Operační spolupráce

Generál Prchala dosti obšírně rozvinul svoje operační předpoklady pro případ konfliktu s Německem. Podobně jako v předchozím bodu, hlásím jeho myšlenky v přesném shrnutí:

„Neznám polské operační plány (říká generál Prchala), domnívám se však, že v prvním období války s Německem by Polsko muselo usilovat o likvidaci pro něj nebezpečně položeného Východního Pruska a také o zajištění podmínek bezpečnosti ve vlastním Pomořansku. V podobné možné situaci by československá armáda mohla poskytnout Polsku velkou službu vázáním části německých sil ve Slezsku.

Neúčast Československa v polsko-německém konfliktu by značně ztížila situaci Polska, nicméně bylo by to nebezpečné i pro ně samé. Německo by po vítězství ve

válce s Polskem neváhalo brzy nato Československo zlikvidovat. Podobně, kdyby Polsko nepřišlo na pomoc ohroženému Československu, vystavilo by se nevyhnutelné záhubě a také přímému spojení německo-maďarsko-rakouských sil; v takovém případě by se osud Polska mohl ocitnout ve velkém nebezpečí.

Politika to všechno může pochopit pozdě. Odpovědní vojenští činitelé obou zemí mají povinnost již nyní přistoupit ke studiu možnosti společné války pro případ, že by nám z německé strany hrozila. Konečně (dodal generál Prchala) rozhodující hlas v celé věci může mít kdosi třetí – jmenovitě Francie.“

V odpovědi na úvahy generála Prchaly jsem reagoval více méně ve stejném smyslu: I zcela teoretické úvahy o společných operačních plánech jednoznačně daleko překračují moje kompetence. Polský Hlavní štáb v hypotetických předpokladech pro svoje operační studie může brát v úvahu také i Československo a jeho aktivní účast v konfliktu. Nicméně jsem jasně zdůraznil fakt, že naše vojenské úvahy se nemohu omezit na západ – že stejně vážné nebezpečí nám může hrozit z východu. Pokud jde o generálem Prchalou zmíněné „rozhodnutí“ z třetí strany, uvedl jsem svůj osobní názor, že Francie ve svých kombinacích stejně musí brát zřetel na zájmy svých spojenců, zvláště Polska, které musí vyřešit problémy prvořadě váhy.

Generál Prchala obecně přijal můj úhel pohledu. V návaznosti na mé úvahy o východu a se vcítěním se do polské pozice začal v dalším průběhu sprádat vlastní operační návrhy v tom směru, že hlavním nepřítelem Polska je Německo. Jako základ pro svůj názor začal uvádět: blízkost našich životních center od německé hranice, větší možnost získání prostoru a času na východě atd. Když poznal, že se nezamýšlím zapojit do jeho přemýšlení nahlas, zakončil je následující obecnou frází: „Podle mého (generála Prchaly) přesvědčení, by chtělo zahájit společné studování operačních otázek bez ohledu na současný stav politických vztahů. Za hlavní věc považuji nyní sblížení polsko-československé vojenské ideologie a vzájemné uvědomění si nezbytnosti vojenské spolupráce pro případ války s Německem.“

Když jsem uzavíral rozhovor na toto téma, zmínil jsem ještě jednou svoji nekompetentnost k tak zásadním a rozsáhlým operačním úvahám, daleko přesahujícím současný značně skromnější stav našich mezistátních vztahů – zvláště v politické oblasti (bod I).

III. Vlastní pozorování

1) Již ve zprávě L. 85/32 jsem si dovolil upozornit Pana generála na blízkost vývoďů generála Prchaly a generála Fauchera, šéfa francouzské vojenské mise v Praze. Poslední rozhovor, zvláště v části týkající se operačních otázek, zesílil moje předpoklady v této oblasti. Poznámky ohledně těžiště nebezpečí na našich západních hranicích, určité bagatelizování východu, konečně zajímavá zmínka o „rozhodujícím“ hlasu Francie ukazují podle mého mínění jasně na francouzský zdroj návrhů generála Prchaly.

2) Doposud mi ještě není dost jasná role samotné osoby generála Prchaly v rámci pražského štábu, jeho osobní vliv a také vztah jeho názorů a oficiálního stanoviska šéfa štábu generála Syrového. Jakkoliv generál Syrový opakovaně při různých příležitostech zmiňoval potřebu utužení vojenské spolupráce mezi Polskem a Československem, ve svých obecných úvahách nikdy nedospěl tak daleko jako generál Prchala.

Považuji za nutné uvést charakteristický bod posledního rozhovoru, přivádějící k jistým úvahám. V určitém závěrečném momentu generál Prchala jako by sám k sobě nadhodil volnou poznámku: „Kdybych já byl šéfem štábu, věci by možná vypadaly jinak...“ A propos té poznámky odpověděl jsem podobně volnou a zkušební poznámkou, že stanovisko generála Prchaly mě přimělo považovat jeho názor také za vyjádření názoru generála Syrového. Výrazné mlčení, které bylo odpovědí na moji zmíněnou poznámku, nepřispělo k vyřešení mých pochybností ohledně osobní pozice generála Prchaly.

3) Podobně nejasná je pro mě ještě možná účast ministra Beneše na vystoupeních generála Prchaly (viz zpráva L.18/34).

Prosím Pana generála o směrnice pro můj další postup. Současně hlásím, že do doby obdržení rozkazů od Pana generála mám v úmyslu postavit se k celé věci následujícím způsobem:

a) Podle možnosti se budu vyhýbat podrobnějším rozhovorům s generálem Prchalou.

b) Budu se snažit využít jakékoli příležitosti, které se naskytnou a které můžou osvětlit osobní pozici generála Prchaly a také míru jeho účasti na utváření odpovídajícího směru myšlení a jednání československé vojenské a politické moci. Očekávané blízké personální změny na nejvyšších pozicích armády, v souvislosti s očekávaným odstoupením generála Podhajského (generálního inspektora ozbrojených sil), mi mohou pomoci objasnit také tuto věc.

c) Podobně se budu snažit vyjasnit kontakt generála Prchaly s francouzskou vojenskou politikou.

3.

**Vyjádření Lva Prchaly k obviněním v souvislosti
s výpovědí Augustina Andráyska³⁹**

Podnáčelník hlavního štábu.

Čj. 102/podn.

V Praze dne 22. února 1933

Hlavnímu štábu 2. oddělení.

K čj. 5026/2. zprav taj. 1933 ZVV Brno:

K údajům inž. chem. Augustina Andráyska mne se týkajících prohlašuji:

1/ Jest pravdou, že můj švagr Bruno Böhm, obchodník uhlím v Odrách, jest organizovaným hakenkreuzlerem a vůdčím činitelem v organizaci hakenkreuzlerů. Moje styky s ním jsou však naprosto odměřené, velmi řídké – písemné styky s ním neudržuji vůbec – a jsou spíše rázu formálního vzhledem na nutnost podporování mé sestry, která pro velký počet dětí trpí často finančním nedostatkem.

Pana Böhma považuji za člověka čestného, který je si dobře vědom mého dobrodiní, které prokazují své sestře, respektuje mé postavení a přesvědčení a nikdy by se neodvážil zatahovat mne do záležitostí přičicích se cti a dobrému svědomí čs. důstojníka. Moje sestra je svými starostmi o rodinu příliš zaměstnána, a proto příliš vzdálena nějakým intervencím ve věcech obchodních.

2/ Inž. chem. Andráyska neznám, taktéž neznám p. Jar. Píchala ani inž. Stögerera.

3/ Nevím ničeho o státních dodávkách a objednávkách gumových masek a pontonů u fy Optimit.

4/ S továrnou Optimit jsem nebyl nikdy v žádném spojení, a proto jsem také nikdy a nikde v její prospěch neintervenoval. Zajímá mne potud, pokud jako zodpovědný činitel MNO a Čech vidím potřebu toto velmi důležité odvětví průmyslu dostat do spolehlivých a českých rukou.

Podnáčelník hl. štábu

Gen. L. Prchala, v. r.

39 VÚA-VHA, Vojenská kancelář prezidenta republiky 1919–1939, k. 6, čj. 21 Taj.

Podnáčelník hlavního štábu.

Čj. 146/podn.

Věc: Andryšek – udání.

V Praze dne 18. března 1933

2. oddělení hlavního štábu v Praze

Dodavkem k svému hlášení čj. 120/podn. a vzhledem na čj. 5042/2. zprav. taj. 33 ZVV Brno:

1/ P. Bruno Böhm, obchodník s uhlím v Odrách, nebyl nikdy zaměstnancem fy Optimit a uhlí pro tuto továrnu – pokud je mi známo – nedodává.

2/ Neznám nikoho z vedoucích úředníků fy Optimit, nikdy jsem s nikým o vojenských dodávkách nemluvil (jelikož jsem ani o takových nevěděl) a nikomu jsem žádné doporučení nedával, ani ústně, ani písemně.

3/ Můj 13letý syn Ladislav nebyl a není žádným členem hakenkreuzlerské organizace. Za našeho letního pobytu v Odrách podnikl výlet s několika mladíky jeho věku do Beskyd, při čemž se bez mého vědomí dal zapsat do organizace Verband für deutsche Jugendherbergen v Odrách, aby získal slevu na dráze a v horských útulnách. Jinak členem není a příspěvků neplatí. Za toto samovolné jednání byl mnou pokárán již v létě, jakmile jsem se o tom dozvěděl.

4/ Přednosta stanice v Odrách, na jehož jméno si již nepamatuji, není ruským legionářem a nikdy mi nevytýkal, že můj syn je členem hakenkreuzlerské organizace, protože neměl k tomu příčiny a nevymýšlel by si takové nesmysly, protože ho považuji za pořádného a rozumného člověka.

5/ O nějakých dodávkách pro čs. vojenskou správu ničeho nevím a nikdy jsem se zásadně o takové nestaral a žádné jsem nedoporučoval. Tedy také ne dodávky fy Optimit.

Podnáčelník hl. štábu
Gen. L. Prchala, v. r.

4.

Vyznamenání Lva Prchaly udělená v letech 1919 až 1936

Československo:

Československý válečný kříž 1918 s lipovou ratolestí

Řád Sokola s meči

Československá revoluční medaile 1914–1918

Československá medaile Vítězství 1918

Francie:

Řád Čestné legie důstojník

Řád Čestné legie rytíř

Válečný kříž 1914–1918 s palmovou ratolestí (2 x)

Itálie:

Válečný kříž

Jugoslávie:

Řád bílého orla II. třídy

Lotyšsko:

Řád medvědobijce II. třídy

Rumunsko:

Řád Rumunské hvězdy s meči I. třídy

Řád Rumunské hvězdy II. třídy

Řád Rumunské koruny II. třídy

Rusko:

Řád svatého Vladimíra IV. stupně s meči a mašlí

Řecko:

Medaile za vojenské zásluhy

Velká Británie:

Řád za vynikající službu

5.

Záznam Lva Prchaly o událostech 21. září 1938

Z deníku gen. Lva Prchaly⁴⁰

Dne 21. září 1938 jsem přijel z Brna do Prahy. Do Prahy jsem přibyl krátce předtím z Košic, jsa telegraficky povolán hlavním štábem čs. armády, abych tam převzal velení nastupující IV. armády. Odejel jsem z Brna spolu s tamním zemským velitelem gen. Vojtěchem Lužou, a to na žádost důstojnického sboru brněnské posádky. Chtěl jsem beztak zajet do Prahy již z Košic, poněvadž se mi politická situace zdála velmi povážlivou.

V Brně – hned po příjezdu z Košic – jsem shledal přímo panickou náladu ve shromáždění generálů a štábních důstojníků, kteří mne přivítali výkřiky: „Bratře generále, zachraň republiku! Vláda v Praze kapituluje!“ Rozhodl jsem se ihned odjet s Lužou do Prahy a v 16.30 jsme byli již na Pražském hradě. Odebrali jsme se přímo do kanceláře prezidenta republiky a v předpokoji jsme zastihli jeho tajemníky dr. Drtinu a dr. Táborského. Spustil jsem na ně: „Co to zde děláte? Snad nechcete kapitulovat?“ Pozdviženým hlasem byl patrně přivolán z vedlejšího pokoje šéf prezidentovy vojenské kanceláře gen. Sylvestr Bláha, můj kamarád z Paříže. Hned jsem na něho zaútočil: „Když už civilisté ztratili hlavu, od čeho jsi zde ty, jako voják!“ Bláha se zakoktal a oba tajemníci mne začali chlácholit. V tom se objevil ve dveřích prezidentské kanceláře náčelník hlavního štábu arm. gen. Ludvík Krejčí, který nás s Lužou uvedl k prezidentovi, kde byla právě porada s generály hlavního štábu. Přítomni byli: gen. Krejčí, gen. Husárek, gen. B. Fiala a gen. S. Bláha.

Při našem příchodu všichni povstali. Prezident Beneš, vyhlížející úplně zničeně, nám vyšel vstříc. Podal mi ruku a ptal se rozechvělým hlasem: „Co si přejete, pane generále?“ Nato já: „Chceme vědět, pane prezidente, co se to vlastně děje v republice? Všude je plno řečí a dohadů a nikdo nic neví?!“ Prezident nás požádal, abychom usedli za stůl. Dr. Beneš, podpíraje si chvějícíma se rukama hlavu, rozechvěně přiznával: „Spojenci nás zradili, Maďaři a Poláci nám dali ultimatum... Nemohli jsme jednat jinak než přijmout Hitlerovy podmínky.“ Položil jsem mu otázku: „A mluvil jste už dnes s Alexandrovským?“ (Pozn. Alexandrovskij byl tehdy sovětským vyslancem v Praze.) Beneš odpověděl: „Ne, nemluvil jsem.“ Já na to: „To je přece pro nás otázkou života a smrti! Sovětské Rusko je naším spojencem, a když s námi jde, máme po starosti!“ Beneš odpověděl: „Ale v tom případě by šla proti nám celá Evropa jako proti bolševikům...“ Vpadl jsem mu do řeči: „Která Evropa? Ti zbabělci, kteří nás zradili, jak říkáte?! Polsku a Maďarsku dá SSSR ultimatum a máme je z krku. A Německo jde beztoho proti nám!“ „To byste musel říct ministerskému předsedovi

40 Česká listy (Londýn), 31. 10. 1953, s. 3, 6.

a vládě,“ odpověděl dr. Beneš. Vyhrkl jsem v rozčilení: „Jakýpak ministerský předseda a jaká vláda, když kapituluje! Ti patří všichni do kriminálu... A potřebujete-li ministry, pane prezidente, tak si je tady vyberte!“, ukazuje rukou na přítomné, „když už nechceme být úplnými vazaly, musíme bránit aspoň svou čest!“.

Prezident se odmlčel a po chvilce povstal, šel k oknu, kde na stole ležela mapa. Vyzval nás všechny, abychom se na ni podívali. Na mapě bylo zakresleno, co máme odevzdat Německu. On říkal: „To přece nic neznamená... I když to odevzdáme, zůstaneme samostatní... Budeme svobodný národ, budeme sami mezi sebou! Uspořádáme si život podle vlastního přání.“

Všichni jsme byli zaraženi. První jsem našel řeč: „Tomuto žebrákovi ještě říkáte stát? Jak chcete dělat zahraniční politiku, když odevzdáte pevnosti? Zahraniční politika spočívá na bajonetech! Za šest měsíců bude dělat i vnitřní politiku pan Hitler a ten řekne: Židy ven, marxisty ven, zednáře ven!“ Nato on, že nevěří, že je všemu konec, že bude revoluce v Evropě, ve Francii, v Německu a jinde; a my se z toho zase dostaneme – bez boje. Řekl jsem s povzdechem: „To budeme zase tři sta let čekat?!“ V tom se ozvalo zaklepání; dr. Beneš šel ke dveřím, kde se objevil ministr národní obrany František Machník. Nepustil ho dovnitř, nýbrž pohovořil s ním ve dveřích. Mezitím přiznal Krejčí, že vojáků se nikdo na mínění neptal, a Husárek pravil, že Alexandrovskij mu telefonoval, že se třikrát chtěl dostat na Hrad, ale nikdy se tam nedostal.

V tom otevřeném oknem se nesl dovnitř podivný hukot. Demontrace! Národ táhne na Hrad. Když se dr. Beneš vrátil k nám, řekl jsem mu: „Slyšíte, pane prezidente, národ táhne na Hrad!“ Na to on: „Ano, volá po armádě.“ Tím se naše schůzka skončila a my jsme odejeli do hlavního štábu.

Po příjezdu do budovy hlavního štábu v Dejvicích jsme se odebrali do kanceláře gen. Krejčího. Bylo nás šest: Krejčí, Husárek, Miklík, Bohuš Fiala, Luža a já. Ani jsme neusedli, když Krejčí začal: „A nerozčiluj se, bratře generále! S tou ruskou pomocí to není tak jednoduché!“ Zeptal jsem se: „Tak jak to je? Vždyť jste v novinách vykládali národu, že sovětské Rusko je naším nejlepším spojencem a že nám přijde na pomoc, když toho bude třeba.“ Krejčí: „Nechceš-li mi věřit, zavoláme plukovníka Hájka a ten nám to řekne.“ (Pozn. Plukovník Hájek byl šéfem zpravodajského oddělení hlavního štábu.) Zavolal a za chvíli se dostavil Hájek, kterému jsem položil otázku: „Tak bratře plukovníku, jak je to s tou ruskou pomocí?“ Hájek odpověděl za zjevných rozpaků: „Kdyby se s ní vůbec dalo počítat, mohla by být první sovětská divize na Podkarpatské Rusi tak za šest měsíců!“ Zhrozil jsem se tohoto výroku a vzkřikl: „To je příšerné! To je zločin!“ a obrácen čelem k shromážděným jsem v nejvyšším rozčilení zařval: „Vždyť bych vás měl vlastně tady všechny postřílet jako psy!“ Všichni byli zdrceni, beze slov. Krejčí na mne volal: „Bratře, nerozčiluj se! My za to přece nemůžeme!“ Neodpověděl jsem, vzal jsem Lužu pod paži se slovy: „Pojď! Tady nemáme co dělat!“ A odešli jsme bez rozloučení, vsedli jsme do vozu a ještě v noci jsme se vrátili do Brna. Za čerstvé paměti jsem vše zapsal do svého zápisníku, konče slovy: „Nikdo, zdá se, nechce čestně zemřít...“